

HØJESTERETS DOM

afsagt torsdag den 4. april 2019

Sag 176/2018

(2. afdeling)

Anklagemyndigheden

mod

T

(advokat Jacob Kiil, beskikket)

I tidligere instanser er afsagt dom af Københavns Byret den 19. juni 2017 og af Østre Landsrets 5. afdeling den 6. juni 2018.

I pådømmelsen har deltaget fem dommere: Jon Stokholm, Jens Peter Christensen, Michael Rekling, Jan Schans Christensen og Kristian Korfits Nielsen.

Påstande

Dommen er anket af tiltalte, T, med påstand om stadfæstelse af byrettens dom.

Anklagemyndigheden har påstået skærpe.

Anbringender

T har anført navnlig, at han ikke har besiddet kniven under skærpende omstændigheder, jf. knivlovens § 7, stk. 1, og stk. 2, 2. pkt.

Ved ændringen af våbenloven i 2004 var det hensigten at udvide anvendelsesområdet fra at ”bære” kniv til også at omfatte ”besiddelse” af kniv på offentligt tilgængelige steder, således at besiddelse af en kniv i f.eks. en bil også blev omfattet af forbuddet.

Efter Højesterets dom af 20. august 2012 gengivet i UfR 2012.3359 ligger det fast, at besiddelse af en kniv under tilsvarende omstændigheder som i denne sag ikke udgjorde skærpende omstændigheder efter den tidligere gældende våbenlov.

Efter forarbejderne til knivloven må det lægges til grund, at der ikke er tilsigtet nogen ændring med hensyn til sondringen mellem at "bære" og at "besidde" en kniv eller i fortolkningen af, hvad der skal forstås som skærpende omstændigheder, herunder at der ikke er tale om skærpende omstændigheder, når man besidder en kniv i en bil. Dette fremgår navnlig af bemærkningerne til § 7 i lovforslaget.

Det bestrides, at ydre omstændigheder, herunder bilens placering og hans tilknytning til LTF, alligevel skulle kunne føre til, at han kan anses for at have besiddet kniven under skærpende omstændigheder. Der har i det konkrete tilfælde ikke været en nærliggende risiko for, at kniven skulle kunne anvendes i en tilspidset situation. De afgørende faktorer i denne afvejning er, at han ikke befandt sig inde i bilen, at han heller ikke befandt sig umiddelbart ved siden af bilen, at bilen var aflåst, at vinduerne kun var delvist nedrullede, at isoleringskniven ikke var direkte synlig udefra, da den var indpakket i en plasticpose, at han kort forud for gernings-tidspunktet havde afsluttet sin uddannelse til murer, og at isoleringskniven var anskaffet som et arbejdsredskab.

Anklagemyndigheden har anført navnlig, at der er tale om skærpende omstændigheder, som beskrevet i forarbejderne til knivloven, og at tiltalte, der tidligere er straffet for overtrædelse af straffelovens § 245, således med rette er straffet med fængsel i 40 dage, jf. knivlovens § 7, stk. 1, og stk. 2, 2. pkt.

Det kan hverken udledes af ordlyden af knivlovens § 7, stk. 1 eller 2, eller af forarbejderne til disse bestemmelser, at det er en betingelse for, at der foreligger skærpende omstændigheder, at gerningsmanden har båret kniven på sin person eller i en taske. Det afgørende må være, om kniven er båret eller besiddet under omstændigheder, hvor der er en nærliggende risiko for, at der kan opstå tilspidsede situationer af potentielt voldelig karakter, jf. forarbejderne til knivloven. Ved vurderingen heraf må det indgå med betydelig vægt, at formålet med knivforbudet er at bekæmpe knivvold særligt i nattelivet og kriminelle miljøer. Forarbejderne til knivlovens § 7, stk. 1, og stk. 2, 2. pkt., benytter ikke konsekvent ordet "bærer", men anvender også

ordet ”besidder”. Hertil kommer, at da lovgiver i 2004 udvidede knivforbuddets anvendelsesområde til også at omfatte biler, der befinder sig på offentligt tilgængelige steder, vurderede lovgiver, at der ikke var den store forskel på, om en kniv besiddes eller bæres, når den i øvrigt hurtigt kan hentes. En gerningsmand bør ikke kunne omgå knivforbuddet ved f.eks. at placere en kniv i en bil, en skraldespand, en busk eller lignende, når gerningsmanden i øvrigt kan få fat i kniven i løbet af kort tid.

Forarbejderne til knivloven må, jf. brugen af ordene ”som hovedregel” og ”først og fremmest”, forstås således, at de tilfælde, som udtrykkeligt nævnes, udgør udgangspunktet for vurderingen af, hvornår der foreligger skærpende omstændigheder, men at det ikke dermed er udelukket, at der også i andre tilfælde kan være tale om skærpende omstændigheder, hvis en konkret vurdering af samtlige forhold i den enkelte sag fører hertil. Dette må også gøre sig gældende i relation til det eksempel, der er nævnt i forarbejderne om tilfælde, hvor en kniv besiddes i en bil.

Efter landsrettens bevisresultat må det lægges til grund, at kniven var placeret på en sådan måde i tiltaltes bil, at han og andre havde let adgang til den, at tiltalte var tilknyttet bande-grupperingen LTF, og at bilen var parkeret i et område, hvor der som følge af LTF’s faste tilstedeværelse var en nærliggende risiko for, at der kunne opstå tilspidsede situationer af potentielt voldelig karakter. Det må endvidere indgå i den samlede vurdering, at der er tale om en kniv med en klingelængde på 32 cm med et mindre anvendelsesområde end f.eks. en lommekniv eller et multiværktøj, og at tiltalte er kommet med en skiftende og utroværdig forklaring på, hvorfor kniven befandt sig i hans bil. Der er i denne sag tale om, at kniven er besiddet under skærpende omstændigheder.

Retsgrundlag

Lov nr. 376 af 27. april 2016 om knive og blankvåben m.v. (knivloven) indeholder bl.a. følgende bestemmelser:

”§ 1. Knive og blankvåben m.v. må ikke bæres eller besiddes på offentligt tilgængelige steder, uddannelsessteder, i ungdomsklubber, fritidsordninger og lign., medmindre det sker som led i erhvervsudøvelse eller til brug ved jagt, lystfiskeri eller sportsudøvelse eller har et andet lignende anerkendelsesværdigt formål.

§ 2. Det kræver tilladelse fra politiet at erhverve, besidde, bære eller anvende
1) skarpe eller spidse våben, hvis klinge overstiger 12 cm,

...

Stk. 2. Dolke og knive, hvis klinge overstiger 12 cm, kan uanset stk. 1, nr. 1, anvendes i erhverv, til husholdningsbrug eller til brug ved jagt, lystfiskeri eller sportsudøvelse eller til et andet lignende anerkendelsesværdigt formål, hvis de er udformet hertil. De nævnte dolke og knive kan erhverves, besiddes og bæres til den nævnte brug.

...

§ 7. Med bøde, fængsel indtil 4 måneder eller under skærpende omstændigheder fængsel indtil 2 år straffes den, der overtræder §§ 1 eller 2.

Stk. 2. Ved fastsættelse af straffen for overtrædelse af § 1 skal det særlig anses for skærpende, at gerningspersonen flere gange tidligere er straffet for overtrædelse af § 1. Tilsvarende gælder i tilfælde, hvor overtrædelsen af § 1 begås under skærpende omstændigheder af en person, der tidligere er idømt fængselsstraf for overtrædelse af straffelovens § 119, stk. 1 eller 2, eller §§ 123, 216, 237, 244-246, 266 eller 288.

...”

I pkt. 1 i de almindelige bemærkninger til forslaget til knivloven (Folketingstidende 2015-16, tillæg A, lovforslag nr. L 107, s. 3) hedder det bl.a.:

”Med forslaget foreslås der indført en ny knivlov, som på den ene side lempet reglerne for brug af knive til fornuftige dagligdags formål og på den anden side skærper kursen mod knive i bl.a. nattelivet og kriminelle miljøer.

...

Samtidig ønsker regeringen at øge trygheden i befolkningen og forebygge alvorlig voldskriminalitet og anden kriminalitet, der indebærer fare for liv og helbred.

Regeringen ønsker derfor en stærk og konsekvent indsats mod knive på offentligt tilgængelige steder mv., som kan bidrage til at forhindre nye voldsepisoder og knivoverfald. Det er vigtigt bl.a. at forebygge, at unge tager kniv med, når de bevæger sig ud i aften- og nattelivet. Desuden er det afgørende, at myndighederne har de nødvendige redskaber til effektivt at bekæmpe de knive, der optræder i nattelivet og kriminelle miljøer.

...

Som et led i en øget indsats for at bekæmpe knivvold – særligt i nattelivet og kriminelle miljøer – foreslås endelig en betydelig strafskærpelse for personer, som tidligere er dømt for vold mv., og som bærer kniv på steder, hvor der erfaringsmæssigt er høj risiko for vold, f.eks. i nattelivet eller kriminelle miljøer.”

I de almindelige bemærkninger til lovforslaget (pkt. 2.4.) er redegjort for sanktionsniveauet for overtrædelse af knivforbuddet. Om gældende ret er i pkt. 2.4.1.1. (Folketingstidende 2015-16, tillæg A, lovforslag nr. L 107, s. 9) anført bl.a.:

”Hvis der foreligger skærpende omstændigheder, forudsættes der – både for lovovertrædere over og under 18 år – i førstegangstilfælde idømt en ubetinget frihedsstraf på 7 dages fængsel. Hvis betingelserne herfor er opfyldt, kan straffen gøres betinget med vilkår om samfundstjeneste.

Det vil bero på domstolenes vurdering af de konkrete forhold i den enkelte sag, om der foreligger sådanne skærpende omstændigheder, at der skal udmåles en frihedsstraf i stedet for en bøde.

Der vil dog som hovedregel kun foreligge skærpende omstændigheder, hvis en person bærer kniv på steder eller under omstændigheder, hvor der er en nærliggende risiko for, at der kan opstå tilspidsede situationer af potentielt voldelig karakter.

Dette vil i praksis først og fremmest omfatte tilfælde, hvor en person bærer kniv i aften- og nattetimerne i restaurationsmiljøet mv. Der vil dog også i andre tilfælde – f.eks. ved visse fodboldkampe, byfester og koncerter – kunne være en nærliggende risiko for, at der kan opstå tilspidsede situationer af potentielt voldelig karakter. Der må i den forbindelse lægges vægt på, om medbragte knive ved den pågældende type af begivenhed erfaringsmæssigt bidrager til at skabe farlige situationer.

Folketinget har i vedtagelsen af V 35 fra folketingssamlingen 2012-2013 lagt til grund, at der kan foreligge en risiko for, at der kan opstå tilspidsede situationer af potentiel voldelig karakter som følge af f.eks. en bandekonflikt.

Det ligger i det anførte – jf. udtrykket ”bærer” – at der ikke vil foreligge skærpende omstændigheder, hvis overtrædelsen af knivforbuddet består i, at en person blot ”besidder” kniven, f.eks. fordi den pågældende kniv ligger i en bils bagagerum.”

Af pkt. 2.4.2. i de almindelige bemærkninger til lovforslaget (om Justitsministeriets overvejelser og den foreslåede ordning) (Folketingstidende 2015-16, tillæg A, lovforslag nr. L 107, s. 10) fremgår bl.a.:

”Som et led i en øget indsats for at bekæmpe knivvold – særligt i nattelivet og kriminelle miljøer – foreslås det, at der skal kunne sættes endnu hårdere ind over for personer, som tidligere er dømt for vold mv., og som bærer kniv på steder, hvor der erfaringsmæssigt er høj risiko for vold, f.eks. i nattelivet eller kriminelle miljøer.

Derfor foreslås det, at straffen i tilfælde, hvor en person, der tidligere er idømt fængselsstraf for overtrædelse af straffelovens § 119, stk. 1 eller 2, §§ 123, 216, 237, 244-246, 266 eller 288, bærer kniv under skærpende omstændigheder, hæves fra de nuværende 7 dages fængsel i førstegangstilfælde til 40 dages fængsel.

Om begrebet skærpende omstændigheder henvises til pkt. 2.4.1.2. ovenfor.

Forslaget skal ses i lyset af, at det er Justitsministeriets vurdering, at det vil kunne have en præventiv effekt at gennemføre en strafskærpelse for en persongruppe, der tidligere har vist sig voldsparate. Derfor foreslås det, at straffen for ulovlig besiddelse af kniv på

offentligt tilgængelige steder under skærpende omstændigheder for denne persongruppe forhøjes markant allerede i førstegangstilfælde.

...

I tilknytning til de foreslåede strafpositioner skal det generelt bemærkes, at fastsættelse af straffen fortsat vil bero på domstolenes konkrete vurdering i det enkelte tilfælde på baggrund af samtlige sagens omstændigheder, og at de angivne strafpositioner vil kunne fraviges i op- og nedadgående retning, hvis der i den konkrete sag foreligger skærpende eller formildende omstændigheder.

I øvrigt foreslås straffniveauet for overtrædelse af lovgivningen om knive fastholdt, jf. lovforslagets pkt. 2.4.1.1. ovenfor og de særlige bemærkninger til § 7.”

Af de specielle bemærkninger til lovforslagets § 7 (Folketingstidende 2015-16, tillæg A, lovforslag nr. L 107, s. 18 f.) fremgår bl.a.:

”Hvis der foreligger skærpende omstændigheder, forudsættes der – både for lovovertrædere over og under 18 år – idømt en ubetinget frihedsstraf på 7 dages fængsel for overtrædelse af lovforslagets § 1 i førstegangstilfælde.

I almindelighed vil der kun foreligge skærpende omstændigheder, hvis en person bærer kniv på steder eller under omstændigheder, hvor der er nærliggende risiko for, at der kan opstå tilspidsede situationer af potentielt voldelig karakter, herunder tilfælde, hvor en person bærer kniv i aften- og nattetimerne i restaurationsmiljøet mv. eller ved visse fodboldkampe, byfester og koncerter. Risikoen for tilspidsede situationer af potentielt voldelig karakter kan f.eks. også følge af uoverensstemmelser eller konflikt mellem bander, rockergrupper eller lignende, hvor to eller flere grupper af personer, der har en indbyrdes konflikt, mødes, f.eks. i forbindelse med retsmøde eller lignende.

Det ligger i det anførte – jf. udtrykket ”bærer” – at der ikke vil foreligge skærpende omstændigheder, hvis overtrædelsen af knivforbuddet består i, at en person blot ”besidder” kniven, f.eks. fordi den pågældende kniv ligger i en bils bagagerum.

Det vil bero på domstolenes vurdering af de konkrete forhold i den enkelte sag, om der foreligger sådanne skærpende omstændigheder, at der skal udmåles en frihedsstraf i stedet for en bøde.

...

Fastsættelsen af straffen vil i alle tilfælde bero på domstolenes konkrete vurdering i det enkelte tilfælde af samtlige omstændigheder i sagen, og de angivne straffniveauer vil kunne fraviges i op- og nedadgående retning, hvis der i den konkrete sag foreligger skærpende eller formildende omstændigheder, jf. herved de almindelige regler om straffens fastsættelse i straffelovens kapitel 10.”

Strafbestemmelsen i knivlovens § 7, stk. 1, afløste den tidligere sanktionsbestemmelse i våbenlovens § 10, stk. 2, som affattet ved lov nr. 274 af 27. marts 2012. I pkt. 1 i de almindelige

bemærkninger til forslaget til denne lov (Folketingstidende 2011-12, tillæg A, lovforslag nr. L 61, s. 2) hedder det bl.a.:

”Regeringen ønsker at fastholde en stærk og konsekvent indsats mod knive på offentligt tilgængelige steder mv., som kan bidrage til at forhindre nye voldsepisoder og knivoverfald. Det er stadigvæk afgørende bl.a. at undgå, at unge tager kniv med, når de bevæger sig ud i aften- og nattelivet. Regeringen vil derfor ikke lægge op til at indsnævre knivforbuddet, der som nævnt heller ikke blev udvidet ved lovændringen i 2008.

Det er imidlertid regeringens opfattelse, at der i forlængelse af Højesterets to principielle domme af 15. december 2009 om rækkevidden af lovændringen fra 2008 er behov for i lovgivningen at gøre klart op med forudsætningen om, at der i førstegangstilfælde som altovervejende hovedregel skal fastsættes en ubetinget frihedsstraf på 7 dages fængsel.

Regeringen vil derfor ophæve lovgivningsforudsætningen om ubetinget frihedsstraf og i stedet indsætte en mere afbalanceret sanktionsbestemmelse i våbenloven.

Den nye sanktionsbestemmelse vil betyde, at førstegangstilfælde af overtrædelse af knivforbuddet som udgangspunkt straffes med bøde, således at der i førstegangstilfælde kun kan udmåles en frihedsstraf, hvis der foreligger skærpende omstændigheder. Denne bestemmelse vil efter regeringens opfattelse understøtte domstolenes frihed til at målrette frihedsstraffe til de sager, hvor der er skærpende omstændigheder og dermed behov for en mere markant sanktion end bøde.

Der lægges med lovforslaget ikke op til at føre sanktionsniveauet tilbage til retstilstanden før lovændringen i 2008.

Muligheden for at idømme frihedsstraf i førstegangstilfælde bør – som det fremgår – efter regeringens opfattelse således bevares for at fastholde en stærk og konsekvent indsats mod ulovlige knive, herunder af hensyn til den præventive effekt. Det er således væsentligt, at domstolene fortsat - også i førstegangstilfælde - kan idømme en markant straf, når der i den enkelte sag foreligger skærpende omstændigheder, f.eks. fordi personen har båret kniven i nattetimerne på et diskotek eller værtshus.”

Det nævnte lovforslag fra 2012 indeholder herudover en beskrivelse af begrebet ”særlige omstændigheder”, der svarer til beskrivelsen i lovbemærkningerne vedrørende knivlovens § 7, stk. 1, jf. ovenfor.

Højesterets begrundelse og resultat

T er fundet skyldig i overtrædelse af § 1 og § 2, stk. 1, nr. 1, i lov om knive og blankvåben m.v. (knivloven) ved den 8. december 2016 på offentligt tilgængeligt sted, uden politiets tilladelse og uden anerkendelsesværdigt formål samt under skærpende omstændigheder og som tidligere straffet for vold efter straffelovens § 245 at have besiddet en isoleringskniv, hvis

klinge oversteg 12 cm. Han er endvidere fundet skyldig i overtrædelse af lovgivningen om euforiserende stoffer ved den 12. marts 2017 på et diskotek at have været i besiddelse af 0,8 gram kokain til eget brug. Straffen er af landsretten fastsat til 40 dages ubetinget fængsel.

For Højesteret angår sagen strafudmålingen. Spørgsmålet er navnlig, om der efter knivlovens § 7, stk. 1, kun kan foreligge skærpende omstændigheder ved førstegangsovertrædelse af knivforbuddet, hvis en person ”bærer” kniven, eller om dette også kan være tilfældet, hvis kniven alene ”besiddes”, f.eks. som i det foreliggende tilfælde ved at den ligger i en bil.

Efter knivlovens § 7, stk. 1, straffes den, der overtræder lovens § 1 eller § 2, med bøde, fængsel indtil 4 måneder eller under skærpende omstændigheder fængsel indtil 2 år.

Knivlovens § 7, stk. 1, viderefører den retstilstand vedrørende ”skærpende omstændigheder”, som fulgte af den tidligere våbenlovs § 10, stk. 2, som affattet ved lov nr. 274 af 27. marts 2012. Det fremgår således af forarbejderne til såvel knivlovens § 7, stk. 1, som den tidligere våbenlovs § 10, stk. 2, at førstegangstilfælde af overtrædelse af knivforbuddet som udgangspunkt straffes med bøde, og at der i førstegangstilfælde kun udmåles fængselsstraf, hvis der foreligger skærpende omstændigheder. Dette vil efter lovforarbejderne understøtte domstolenes frihed til at målrette fængselsstraffe til de sager, hvor der er skærpende omstændigheder og dermed behov for en mere markant sanktion end bøde, og det fremgår, at formålet bl.a. er at bekæmpe knivvold særligt i nattelivet og bandemiljøet. Det fremgår endvidere af forarbejderne, at det vil bero på domstolenes vurdering af de konkrete forhold i den enkelte sag, om der foreligger sådanne skærpende omstændigheder, at der skal udmåles fængselsstraf i stedet for bøde. Forarbejderne indeholder i tilknytning hertil en beskrivelse af begrebet ”skærpende omstændigheder”. Denne beskrivelse giver efter Højesterets opfattelse ikke grundlag for at forstå knivlovens § 7, stk. 1, sådan, at der alene kan foreligge skærpende omstændigheder, hvis en person ulovligt ”bærer” en kniv, og ikke i forbindelse med ulovlig ”besiddelse” af en kniv. Domstolene er således ikke efter knivlovens § 7, stk. 1, udelukket fra i et førstegangstilfælde at anse besiddelse af en kniv i strid med knivlovens § 1 eller § 2, f.eks. som i det foreliggende tilfælde i en bil, for at være sket under skærpende omstændigheder. Det må bero på en konkret vurdering af forholdene i den enkelte sag, om der i et førstegangstilfælde af ulovlig besiddelse af en kniv foreligger skærpende omstændigheder.

Højesteret tiltræder af de grunde, der er anført af landsretten, at T har besiddet kniven under sådanne skærpende omstændigheder, at der er grundlag for at idømme ham fængselsstraf for den skete overtrædelse af knivforbuddet i knivlovens § 1 og § 2, stk. 1, nr. 1, jf. § 7, stk. 1. Højesteret tiltræder endvidere, at straffen er fastsat til 40 dages ubetinget fængsel, jf. § 7, stk. 2, 2. pkt. Straffen er en tillægsstraf til Københavns Byrets domme af 30. januar 2017 og 11. december 2017, jf. straffelovens § 89.

Højesteret stadfæster herefter landsrettens dom.

Under hensyn til sagens karakter skal statskassen betale sagens omkostninger for Højesteret.

Thi kendes for ret:

Landsrettens dom stadfæstes.

Statskassen skal betale sagens omkostninger for Højesteret.